

De passie voor ... psychoanalyse

LUT DE RIJDT is kinder- en jeugdpsychiater en psychoanalytica. Ze is verbonden aan het UPC KU Leuven Z.org KU Leuven in Kortenberg. Ze is verantwoordelijk voor de afdeling De Kade. Daar kunnen jongeren met een bedreigde persoonlijkheidsontwikkeling terecht voor intensieve, residentiele psychotherapie. Ze werkt in haar privépraktijk in Heverlee met jongeren en jongvolwassenen.

Volwassenpsychiater en psychoanalyticus **MARC HEBBRECHT** is hoofd van de dienst algemene psychiatrie in VZW ASSTER te Sint Truiden. Er wordt gewerkt rond persoonlijkheidsstoornissen, depressie, angst en alcoholisme. Daarnaast doet hij ook groepstherapie en is hij verbonden als psychotherapeut en psychoanalyticus aan de ambulante psychoanalytische dienst van het UPC KU Leuven Z.org KU Leuven in Kortenberg.

Beiden breken een lans voor het psychoanalytisch denkkader in de psychiatrie. Het is een kader dat zorgt voor nuance en nuanceren doet Marc Hebbrecht meteen: "Ik zou het niet zozeer passie noemen, maar wel liefde." Dat vraagt om toelichting.

Auteur: *Tine Bergen*, wetenschapsjournalist

"Voor mij neigt passie te veel naar een onweerstaanbare drang," verklaart Marc Hebbrecht. "Het is te zeer vermengd met (psychisch) lijden. Ik heb het model van de psychoanalyse lief en wordt er ook door gedreven. Het biedt theorieën waardoor ik de psychische pijn en de chaos waarin patiënten verkeren beter kan invoelen en begrijpen." Beiden verdiepten zich al in de psychoanalyse tijdens hun opleiding als psychiater. "Psychoanalyse leefde toen echt," herinnert Lut De Rijdt zich. "Bijna alle assistenten gingen toen in analyse. Als ik assistenten nu spreek, zijn ze aan het sparen voor een huis. Het weinige geld dat wij hadden, ging naar onze analyse. In die zin was het toen misschien toch wel een passie." Lut De Rijdt studeerde geneeskunde om psychiater te worden en het werd haar al snel duidelijk dat psychoanalyse daarin haar weg zou zijn. Omdat het zich bezig houdt met wat ontsnapt en ongrijpbaar is: de droom, de fantasie. In zekere zin was psychoanalyse voor haar in eerste instantie dan

ook een breuk met de geneeskunde. Later werd duidelijk dat voor de psychoanalyse het driftmatige lichaam cruciaal is en zo werd de band met de geneeskunde hersteld. De neuropsychiatrie is nu een belangrijk domein. Marc Hebbrecht wilde arts worden en specialiseerde zich eerst in de neurologie. Daar kwam toen minstens twee jaar opleiding psychiatrie bij kijken. "Tijdens deze opleiding werd ik vooral geboeid door de werkwijze van psychoanalytici. De verwondering en de nieuwsgierigheid van de psychoanalyse naar het verhaal van de patiënt en naar de onbewuste aspecten van zijn psychisch functioneren spraken mij erg aan. Vragen werden niet afgesloten met een simpel antwoord of een voorschrift. Ik miste in geneeskunde ook de band met het meer artistieke zoals literatuur en film. Dankzij de psychoanalyse was het mogelijk om mijn culturele interesses verder te ontplooiën en toch de medisch-psychiatrische achtergrond te behouden."

Marc Hebbrecht: Dankzij de psychoanalyse was het mogelijk om mijn culturele interesses verder te ontplooiën en toch de medisch-psychiatrische achtergrond te behouden.

De twee psychoanalytici hebben slechts enkele mensen echt in analyse op de divan. Iemand gedurende verschillende jaren drie of vier keer per week ontmoeten, is immers een heel intens proces dat je niet ondoordacht of onnodig aangaat. Het grootste deel van hun werk bestaat uit gesprekken, face à face psychotherapie en teamoverleg. Maar het psychoanalytische gedachtegoed schraagt alles wat ze doen als psychiater. Marc Hebbrecht: "Als iemand zijn medicatie niet neemt, zal ik niet alleen letten op de farmacologische aspecten maar me bijvoorbeeld ook afvragen wat de patiënt hiermee communiceert in relatie met mij als behandelende arts. Ook processen in teams of de sfeer op een therapeutische afdeling kunnen psychoanalytisch goed begrepen worden."

LEVEN MET DE REALITEIT

"Patiënten leren om moeilijke gevoelens over langere tijd te dragen en erover na te denken is een belangrijk deel van ons werk," vindt Marc Hebbrecht. "Een manier zoeken ook waarop iemand zijn psychische pijn kan delen met anderen. Mensen kunnen moeilijk aanvaarden dat een toestand van continue harmonie en welbevinden niet bestaat. Doorheen een psychoanalytische begeleiding of therapie vertrouwen we erop dat angst, onzekerheid en twijfels geleidelijk beter verdragen worden en er momenten van klaarheid ontstaan. Ondanks die moeilijke gevoelens blijven we nieuwsgierig naar het ware. We blijven levendig, ook al maken we ver-

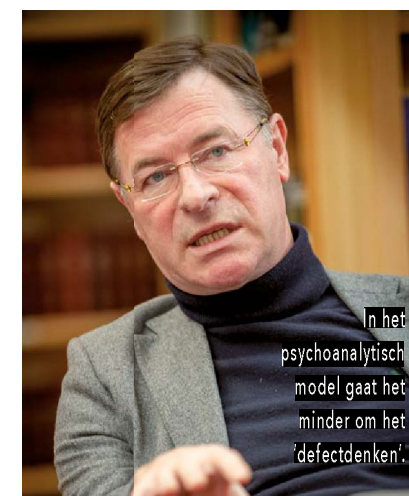
liesituaties mee en worden we voortdurend geconfronteerd met beperkingen en de eigen onvolmaaktheid."

"Dat is echt een leerproces, zeker voor jonge mensen," knikt Lut De Rijdt. "Jongeren koesteren vaak een veel te hoog ideaalbeeld. En dan blijkt dat ze bijvoorbeeld hun topsport moeten opgeven. Het leven loopt niet zoals je dat wil en daar dan toch je weg in vinden: daar gaat het om. Ik werk graag met jongeren met ernstige problemen. Het is een uitdaging hier psychotherapeutisch iets te kunnen betekenen. Voor mij betekent psychoanalyse dat je mensen leert leven met de realiteit. Maar het verzet – zeker van jongeren – tegen de realiteit zoals ze is, is soms heel heftig."

WARE ZELF

"Ouders brengen hun kind vaak naar ons met de bedoeling er het ideale kind van te maken," vervolgt Lut De Rijdt. "Maar dat kind moet zijn eigen weg leren gaan en dat is niet noodzakelijk de weg die de ouders willen. Psychoanalyse laat je toe mensen in contact te brengen met hun ware zelf. Zodat ze niet alleen geleefd worden door wat anderen verwachten en wat de maatschappij oplegt, maar dat ze ook zelf keuzes kunnen maken en de kracht hebben om de weg te volgen die voor hen bestemd is."

"Je maakt patiënten bewust van hun eigen talenten en ambities, maar ook van hun beperkingen," valt Marc Hebbrecht aan. "In het psychoanalytisch model gaat het minder om het 'defectdenken' dat eigen is aan de psychiatrie. Die brengt vooral stoornissen in kaart en behandelt ze volgens evidence-based richtlijnen. In de psychiatrie wordt vandaag steeds meer oplossingsgericht en protocolair gedacht, wat soms ten koste van de persoonsgerichte

Fotografie: Jos Verhoogen

Ouders brengen hun kind vaak naar ons met de bedoeling er het ideale kind van te maken.

benadering gaat. De psychoanalyse biedt vooral een denk-kader om mensen met complexe en moeilijke problemen langdurig als persoon te behandelen. Wellicht is dit de uitdaging voor de psychiatrie: een meer bevredigend compromis vinden tussen een persoonsgerichte en een stoornisgerichte aanpak, waarbij de aandacht voor de subjectieve beleving van de patiënt blijft primeren.”

Lut De Rijdt: Het is verontrustend dat jongeren met ernstige problemen vaak niet worden aangemeld omdat ze geen spectaculaire symptomen vertonen.

“Vroeger dacht men dat psychoanalyse er alleen was voor mensen met veel capaciteiten die de zaken goed kunnen verwoorden. Maar eigenlijk is het psychoanalytisch denk-kader bruikbaar voor een brede waaier aan problemen,” stelt Lut De Rijdt. “Paradoxaal genoeg zijn het vaak de zwaarste gevallen die bij ons terechtkomen, omdat wij de ethiek hebben van naar iedereen te luisteren en bij iedereen de mogelijkheden te zien. De eis die ik stel is dat iemand minimaal mee op weg wil gaan. De jongeren die ik krijg, zijn meestal al op anderen plaatsen geweest. Dikwijls kon men niet met hen werken omdat ze niet in een bepaald stramien pasten. Als wij met hen aan de slag gaan, zijn we vaak verbaasd welke groeimogelijkheden er zijn en bovendien leren we hen leven met de beperkingen.”

“Men kan overigens evengoed psychoanalytisch werken met klei, muziek of tekenen als met gesprekstherapie. Zo

laat ik een dertienjarige bijvoorbeeld een droom tekenen om zijn onbewuste op gang te krijgen. Je kunt in het begin niet altijd verbaal werken en dat moet ook niet. Het is bovendien veiliger voor de jongere dat er een blad tussen ons ligt. Ik moet de jongeren die bij ons op de afdeling komen zo ver krijgen dat ze gefascineerd raken door zichzelf. Dat ze iets van zichzelf willen snappen, zodat de psychotherapeutische dynamiek op gang komt.”

SCHADUWZIJD

“De psychoanalyse houdt ook een pleidooi voor een zekere mate van abnormaliteit,” vertelt Marc Hebbrecht. “Er is de hoop dat mensen hun eigen pathologie willen begrijpen vanuit hun innerlijk leven en vanuit hun persoonlijke geschiedenis. Dat ze zo tot een bevredigender samenleven met zichzelf komen. De grens tussen normaliteit en (psycho)pathologie blijft uiteindelijk erg vaag. ‘Normale’ mensen realiseren zich soms niet wat voor lijden ze aan anderen kunnen berokkenen. Tegelijkertijd kunnen mensen met ernstige en chronische psychiatrische stoornissen soms kwaliteiten tonen die bij normale mensen verborgen liggen. Ik denk aan een chronisch psychotische patiënt die ik meer dan 25 jaar heb gevolgd. Zijn psychotische niveau van functioneren belette hem niet om aan te voelen wanneer er iets ingrijpends in mijn persoonlijke leven gebeurde en daar ook empathisch mee om te gaan.”

“Het is verontrustend dat jongeren met ernstige problemen vaak *niet* worden aangemeld omdat ze geen spectaculaire symptomen vertonen. Hun pseudomaturiteit komt de volwassenen goed uit,” weet Lut De Rijdt.

“Maar het is niet omdat iemand professioneel goed functioneert, dat die zich ook goed in zijn vel voelt. Het is al gebeurd dat een succesvol iemand die geen signalen uitzendt, onverwachts zelfmoord pleegt,” knikt Marc Hebbrecht. “Die persoon is dan zo afgestemd op de verwachtingen van de maatschappij dat hij het contact met zijn eigen innerlijke wereld kwijt raakt. De psychoanalyse is niet tevreden met een oppervlakkige aanpassing. Ze kijkt naar het verborgene, het onvoorspelbare en het irrationele in de mens. We vragen ons af wat er met iemands schaduwzijde is gebeurd omdat we oog hebben voor de dynamiek en het procesmatige in onszelf en bij anderen, met alle verwarrende tegenstrijdigheden die daarbij horen. Het conflict tussen vastklampen aan veiligheid en kiezen voor verandering is in elk van ons aan de orde.”

“Niet iedereen kan zoveel nuance verdragen. Maar ik zie evengoed ouders die opgelucht zijn dat er eindelijk iemand is die uitlegt waarom hun kind bepaald gedrag vertoont, zonder daar bijvoorbeeld het woord ‘borderline’ op te plakken. Want dat is wat psychoanalyse wil doen,” vat Lut De Rijdt samen. “Klaarheid brengen zonder de complexiteit teniet te doen.”

